

Formatieve evaluatie:

EEN LESINSTRUCTIE

OP MAAT 10 technieken die inzicht geven in het leerproces van leerlingen

Gerdineke van Silfhout

Over de auteur

GERDINEKE VAN SILFHOUT

is taalkundige. Ze promoveerde op de begrijpelijkheid van studiematerialen in het voortgezet onderwijs. Momenteel werkt zij als taalexpert bij SLO, nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling en is ze betrokken bij projecten rondom taal in de vakken, geïntegreerd taalonderwijs en formatieve evaluatie en gepersonaliseerd leren. E-mail: G.vanSilfhout@slo.nl.

Leerlingen maken in hun schoolcarrière heel wat toetsen. De uitkomsten daarvan worden meestal gebruikt om te bepalen wat een leerling kan op het einde van een behandeld hoofdstuk of een lesperiode. Daarna kunnen het lesgeven en het leren vaak niet meer aangepast worden aan de behoefte van de leerling, omdat een volgend onderwerp of hoofdstuk de aandacht vraagt. Veel leerkrachten zouden daarom meer formatief willen toetsen, beoordelen en evalueren. Formatieve evaluatie geeft je de kans om aan het begin en tijdens de les of lessenserie te achterhalen waar leerlingen staan (feedback), waar ze naartoe moeten (feed up) en welke vervolgstappen daarvoor in de les nodig zijn (feed forward).

In dit artikel komen tien activiteiten aan bod die inzicht geven in waar leerlingen zich bevinden in hun leerproces. De activiteiten kunnen worden uitgevoerd aan het begin, tijdens of aan het einde van de les. Op basis van de uitkomst is het voor de leerkracht mogelijk om in te spelen op wat de leerlingen nodig hebben en op die manier kunnen lesinstructies en leeractiviteiten eventueel bijgesteld worden.

AAN HET BEGIN VAN DE LES

FIGUUR 1

- Je gaat aan de slag met een nieuw (deel) onderwerp en je wil nagaan wat de leerlingen al weten over het onderwerp. Daarvoor kun je de techniek “quick draw & write” gebruiken (figuur 1). In vijf minuten tekenen (in de linkerhelft) en schrijven (op de lijntjes in de rechterhelft) leerlingen zoveel mogelijk op wat ze weten over of waar ze aan denken bij het onderwerp. Laat leerlingen vervolgens uitwisselen wat ze hebben getekend en opgeschreven.

- Je schrijft een aantal vragen of stellingen op posters die elk gaan over een te behandelen (deel)onderwerp. In de les deel je de klas op in groepjes en organiseer je een **carrousel**: je zorgt voor evenveel groepjes als posters en je voorziet voor elk groepje één vlak op iedere poster. Nu laat je de leerlingen in overleg zoveel mogelijk opschrijven bij elk (deel)onderwerp. Op die manier introduceer je het onderwerp en activeer je hun voorkennis. Door gebruik te maken van een bel-app of wekker op het digibord kun je de leerlingen naar de volgende poster sturen. Deze en de vorige techniek kunnen trouwens ook als afsluitende activiteit ingezet worden door leerlingen een samenvatting van het geleerde te laten maken.
- Grote betrokkenheid leidt tot betere prestaties. Wijs daarom aan het begin van de les één leerling als reporter en één als **challenger** aan. De **reporter** geeft aan het einde van de les een samenvatting van de belangrijkste dingen die gezegd of gedaan zijn. Tijdens de les bedenkt hij ook twee of drie vragen, die hij na het geven van zijn samenvatting aan zijn medeleerlingen stelt. De **challenger** vraagt tijdens de les om onderbouwing, uitleg of voorbeelden wanneer er door de leerkracht of een leerling iets wordt verteld wat niet onderbouwd wordt of te beknopt wordt toegelicht.

TIJDENS DE LES

- Geef elke leerling een **groen, oranje en rood plastic bekertje**. Aan het begin van de les heeft elke leerling op de hoek van zijn tafel de drie bekers in elkaar gezet: de rode onderaan, daarop de oranje en bovenop de groene. Het groene bekertje betekent *Ik begrijp het tot nu toe*. Gaat de leerkracht te snel en heeft de leerling een vraag die nog even kan wachten, dan zet de leerling het oranje bekertje bovenop. Rood betekent dat de leerling echt niet verder kan, het niet begrijpt en *nu* hulp nodig heeft. Zodra de leerkracht een rood bekertje signaleert, kan hij een willekeurige andere leerling (groen bekertje) laten helpen. *Tip*: beperk het aantal keer 'op rood zetten' van de bekertjes, zodat leerlingen leren om het belang van hun vragen af te wegen.
- Gooi een **dobbelsteen** met daarop de woorden *wie, wat, waar, wanneer, waarom, hoe*. Selecteer een willekeurige leerling met Wooden Sticks (ijslollystokjes met daarop de namen van de leerlingen in een pot) of met een PikMe-app (voer alle leerlingen in en schud met je telefoon, waarna een willekeurige naam of foto van een van de leerlingen verschijnt). Deze leerling formuleert een lesgerelateerde vraag die begint met het woord dat op de dobbelsteen staat. De leerling wijst een medeleerling aan die de vraag beantwoordt.
- Om te zorgen voor de betrokkenheid van *alle* leerlingen is het van belang om geregeld **vragen te stellen aan alle leerlingen tegelijk of aan een willekeurige leerling**, dus niet enkel aan diegene die altijd zijn vinger opsteekt. Geef leerlingen daarbij voldoende bedenktijd: stel de vraag, geef leerlingen enkele seconden tijd en geef daarna pas een leerling het woord. Je kunt zowel open als gesloten vragen stellen:

Gesloten vragen

Stel dat je de volgende soorten beeldspraak behandelt: A. metafoor, B. metonymie, C. personificatie en D. vergelijking. Deel dan **ABCD-kaarten of wisbordjes** uit en presenteer voorbeelden op het digibord, zoals *Voetbal is oorlog*. Leerlingen steken tegelijkertijd allemaal hun juiste ABCD-kaart op, of schrijven de juiste letter op het wisbordje en houden het omhoog. De leerkracht monitort of leerlingen de juiste vorm van beeldspraak herkennen en kan de discussie aangaan of de lesinstructie aanpassen wanneer blijkt dat de helft van de klas *Voetbal is oorlog* als vergelijking en de andere helft het als metafoor beschouwt.

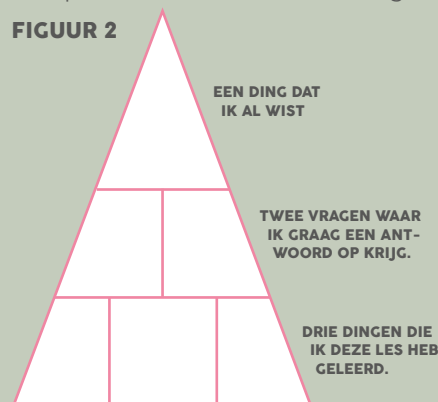
Open vragen

Stel een open vraag, bijvoorbeeld: *Leg uit welke leerlingen beter scoren op hun proefwerk, en geef toelichting bij je antwoord: leerlingen die op hun vorige proefwerk alleen een cijfer kregen, leerlingen die feedbackmerkingen kregen of leerlingen die zowel een cijfer als feedbackmerkingen kregen?* Wijs vervolgens een leerling aan die zijn antwoord geeft en toelicht. Laat andere leerlingen reageren.

AAN HET EINDE VAN DE LES

- Bereid zes **meerkeuzevragen** voor: vier over de behandelde stof en twee over de stof die je in de volgende les(sen) gaat behandelen. Laat leerlingen tegelijkertijd antwoord geven op de vragen door middel van de ABCD-kaarten, wisbordjes of met behulp van de quizapps *Socrative* of *Kahoot*.
- Laat leerlingen een minuut lang nadenken over wat ze geleerd hebben tijdens de les en laat ze dit opschrijven. Stel vervolgens een digitale klok in op **twee minuten** en vraag aan een willekeurige leerling één ding te **delen** wat hij of zij geleerd heeft die les. Deze leerling benoemt dit en speelt de beurt door aan een volgende leerling. Die volgende leerling moet nu een nieuwe leeropbrengst noemen; dubbele leeropbrengsten tellen niet.
- Laat leerlingen de **leerdriehoek** (figuur 2) invullen en inleveren aan het einde van de les. Besteed aandacht aan het specifiek formuleren van leervragen en -opbrengsten.

FIGUUR 2

- Kies drie invulvragen uit het **leerlogboek** (figuur 3) en laat leerlingen deze vragen beantwoorden.

FIGUUR 3

